حیزبی دێموکڕاتی کوردستانی ئێران

هۆکارەکانی سازبوون، درێژە پێدانی قەیرانی ئێستا و سیناریۆکانی چارەسەری

سەلاح ئەدیین مەجیدپوور
هولەند، ئۆکتۆبری 2006 زایینی
Majidpour48@zonnet.nl

0 پێشەکی

ماوەیەکە حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران لە باری ڕێکخستنییەوە کەوتۆتە قەیرانەوە. قەیرانێک کە هەموو کۆمەڵگا و دەستەڵات و ڕێکخستنێک دەتوانێ تووشی بێت وە هەروەها چارەسەریی کات. تایبەتمەندی هەموو قەیرانێک بە مانای لە دایک بوونی چارەسەری وەک دوا هەنگاوی پرۆسەکەیە. کە وابوو دیاردەی قەیران نە تایبەت بە حیزبی دێموکراتە و هەروەها چارەسەریش شتێکی موومکینە. لە هەمان کاتدا چارەسەرییەکان وەک بەرهەمی قەیرانەکان ناکرێ بۆ هەموو لایەنەکانی پێوەندیدار ئاکامێکی وەک یەکیان لێ بکەوێتەوە و یان موسبەت بێت. بەڵام دەرئەنجامەکان هەرچۆنێک بێت دەبێتە هۆی لەبێن بردەنی ناکۆکیەکان و هۆکارەکانی کە ئەو قەیرانانەیان لێکەوتۆتەوە.
بۆ باشتر پێداچوونەوە و هەڵسەنگاندنی ئەو قەیرانە ناوخۆیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران پێویستە مرۆڤ هەتا ئەو جێگای کە دەگوونجێت بە تێڕوانینێکی ئەقڵانی و دوورەپەرێزیی لە هەڵخراندەنی هەست و سۆزیی مرۆڤ یا کۆیەک لە مرۆڤەکان بکەوێتە باس و لێکدانەوە و دۆزینەوەی ڕێگا چارەیەکی گوونجاو. ئەوەی کە جێگای داخە، لە زۆربەی ئەو باس و نووسراوانە دا کە لە مەڕ ئەو قەیرانە دا بڵاوکراونەوە، وەها هەڵویست وتێروانینێک زۆر کەم بەدەیی دەکرێت. بۆئەو کەسانەی کە لە دەرەوەی حیزب بەپەرۆشەوە دەڕوانە ئەو گێرەو کێشانە، باشتروایە کە بە تێڕوانینێکی ئەقلانی کێشەکان هەڵسەنگێنین وە لە کەلەبەری نێوان ئەمرۆ و دوێنێ دا هەودای تاروپۆی چندراوی ئەو کێشانە دەست نیشان بکەن. تا هەموو لایەک یارمەتیدەربن لە چارەسەرکردەنییان دا. هەروەها بۆ ئەوەی کە هەڵسەنگاندنەکە لە گرێژەنە نەچێت پێویستە کە چاوپۆشی لەوە بکەیین کە کێ لە کام بەرەدایە، تەمەنی چەندە، چەند ساڵە حیزبییە وە یان چەندە لە فلانە و فیسارە ڕێبەر نزیک یان دوور بووە.
ئەگر نەگەڕینەوە بۆ مێژوویەکی زۆر دوور و تەنیا خۆ بە 27 ساڵی ڕابردووە ماندوو بکەیین، دەبیینین کە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە چەند قۆناخی جیاواز دا تووشی قەیرانی ناوخۆیی بووە. هەرجارێکیش ئەو تنگژە و قەیرانانە چارەسەر کراوەن. هەروەک لە پێشدا باسکرا چارەسەریەکان ڕەنگە بە قازانجی هەموو لایەک تەواو نەبووبێت. ئەوش لەو ڕاستییەوە سەرچاوە دەگرێت کە کۆمەڵێک پرۆسەی گۆڕانکاری نێو حیزب بە مەبەستی جیاواز هاتوونە گۆڕ کە پاڵاوتنی لایەنێک یا خۆ کەسانێک کە دەگەڵ ڕەوت بینی و بینشی نوێێ حیزب یەکیان نەگرتۆتەوە، لێکەوتۆتەوە. ئارشتێکتی بەشی زۆری ئەو پرۆسانە شەهید دوکتور قاسملوو بووە و لە ژێر ڕێبەری ئەودا چوونە پێش و بەشی هەرە زۆر و بەرچاویی ڕێکخستنی حیزب بە قەناعەتەوە گوێرایەڵی بوون.
بۆ ئەوەی باشتر قەیرانی حیزب دەست نیشان بکرێت و لایەنەجۆرواجۆرەکانی بە باشی بناسرێن، لە دەست پێکی ئەو وتارە دا باسێکی کورت لە سەر ڕێکخستن (کەلتوور، ستروکتوور و ستراتێژی)، نەوعی ڕێکخستن، تایبەتمەندی ڕێبەرانییا ن و فۆرمەکانی بەرێوەبەری قەیرانەکان تاوتویی دەکرێت. و لە ژێر تیشکی ئەو ڕوونکردنەوەیە دا هەوڵی شیکردنەوەی گۆڕانکارییەکانی بیست و حەوت ساڵی ڕابردووی مێژویی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران و هۆیەکانی پێکهاتنی دەدرێت. لەو پێوەندییە دا ڕۆڵی ڕێبەران وفورمەکانی کەڵک وەرگیراو بۆ بەرێوەبەری حیزب و ئیدارە کردنی قەیرانەکان، پێوەندی نێوان قەیرانەکان وگۆڕانکارییە جیهانیەکان دەکەونە بر باس و لێکۆڵینەوە. بەو مەبەستە کە پێوەندی نێوان قەیرانەکانی ڕابردوو و هەنووکەی حیزب بدۆزینەوە. و لە ئاکامدا سیناریۆکانی مومکیین بۆ چارەسەری ئەو گرفتەی ئێستا دەست نیشان بکەیین.

1. ڕێکخستن و چوارچێوەکان

بە شێوەیەکی گشتی هەر ڕێکخستنێک فۆرمێکە لە هاوکاری نێوان گرووپێکی ئینسانی بۆ ئامانجێکی هاوبەش وە خاوەنی ئەو سێ کۆڵەکەیە:

- **ستراتێژی** بریتیە لە دیاری کردنی ئامانجەکان، ڕیگای گەیشتن بەو ئامانجانە، شێوەی وەدیهێنانیان و کەرەسە پێویستەکان بۆ بە عەمەلی کردنی سەرجەمی ئامانجەکان.
- **کەلتوور** بریتیە لە کۆی ئەو بایخ ، نۆرم، ئامانج و چاوەڕوانییانەی ئەندامانی ڕێکخستنێکە کە هەڵس و کەوت و هەستان و دانیشتنی هاوبەشی لێ دەکەوێتەوە.
- **ستروکتوور**، شێوەیەکە (بریتیە لە چوارچێوەیەک) کە لەودا، ئەرک، بەرپرسایێتی و قودرت دابەش دەکرێت بە سەر ئەندامانداا. هەروەها زوابێتی تەنزیمی پێوەندی نێوان ئەندامان و ئۆرگانەکان لە بواری دانووستاندەن، و لە گەڵ یەک هەڵکردن دیاری دەکات.

هەر سێ لایەنی ستراتێژی، کەلتوورو ستروکتووری (قەوارە) هەر ڕێکخستنێک هەمیشە لە ژێر کاریگەری گۆرانکاریەکانی دەرەوەی ڕێکخستن دان ، کە دەبنە هۆی گۆران لە ستراتێژی لە بواری جیاوازدا. گۆران لە ستراتێژی دا هەموو کات کاریگەری ڕاستەوخۆ هەیە لە سەر گۆرانکاری لە کەلتوور و ستروکتوور دا.

دیاردەی ڕێکخستن وەک بەشێک لە میکانیزمی کۆمەڵگاکان، هەمیشە لە ژێر تاسیری گۆرانکارییەکانی شوێنی ژیانی دایە. ڕێکخستنەکان بە گشتی بە سەرئەو دو دەستەی خوارەوە دا دابەش دەکرێن:

- **ڕێکخستنە کراوە و ڕووبەڕەدەرەوکان (extravert)**، ئەوڕێکخستنانە لە بەرامبەر دنیایی دەورووبەریان هەستیارن و دووربینانە دەروانە داهاتوو. ڕێکخستنی کراوە خاوەنی پێوەندی جۆراوجۆر وبە لێشاوە دەگەڵ دەوران پەشتدایە، بۆ پاراستن و دەستەبەر کردنی بەرژەوندییەکانی خاوەنی ئەو پەری توانای و سورعەتی عەمەلن لە دەرک کردنی ئەفکار و ڕوودوە نویەکانی جیهانی دەورووبەریان، و لە کاتی پێویست دا ئەو ئەفکارانە زۆر بەخێرایی وەرگرەن. ئە و ڕێکخراوانە توانای رقابەت و کێبەرکێیان لە سەرەوەیە و دەتوانن زوو خۆیان لە گەڵ دەنیای پەر لە ئاڵوگۆڕیی خۆیان بگونجێنن.

ڕێبەرانی تایبەت بەو ڕێکخستنانە خاوەنی ئەو تایبەت مەندییانەن:

- **وردبین، دوربین و ڤیزیۆنێرە؛**
- **پسپۆرە لە دارەشتنی ناوەرۆک دا؛**
- **لە برلە سەرەوە بوونی تواناکانی زانستی،دەزانێ کەنگی و چە کەرەسەیەک بە کار بهێنێت؛**
- **توانای ریسک کردنی لە سەرەوەیە؛**
- **هەموو سەرمایەگوزارییەکەی لە سەر رابردوویە؛**
- **پێداگرە لە سەر بە سەر ئەنجام گەیاندەنی گۆرانکاری؛**
- **دەزانێ چە باشە بۆرێکخستنەکەی؛**
- **پرۆسەکان لە سەرەوە را چاوەدێری دەکات و لە و شوێنەی کە بەپێویستی بزانێت دەخالت دەکات؛**
- **تیک شکان ناناسێت؛**
- **پرۆفیسێۆنڵ.**

- **ڕێکخستنە داخراوو رو لە ناوخۆ کان (Introvert)**، خاوەنی قابڵیکی یەک جار ئەستووری بەرێوەبەری ڕێکخستنیین(mamagement filter) ، پێوەندییان دەگەڵ جیهانی دەوران پەشت یەکجار لە خوارەوە، لە رابردوو و ئەمرۆ دا دەژیین، خەریکی پاراستنی توانا و دەستەڵاتەکانی ئێستایانن، هێزی رقابتیان زۆر لە خوارەوەیە، دابەشکراوەن بە سەر چەند ناوەندی قودرەتی جیاوازی ناوخۆییدا و هاوپەیمانەکانێیان کەمن و تاروپۆی بوروکراسی هەموو ساختارەکەیانی داگرتووە. متمانەی ئەندامانی ڕێکخستنە بە یەگدی لە دریژماوە دا زۆردێتە خوارەوە. یەکە ئیدارییەکان لە بەشی ئابووری دا دەخرێنە خانەی ئەو شێوە ڕێکخستنانە و بە مۆنۆپۆلیست ناسراوەن، لە نیزام و سیستمی سیاسی و حکوومەتی دا یەکێتی سۆڤێیەت و بلۆکی شەرق نموونەی بەرچاوی ئەو چەشنە ڕێکخستنانە بوون. بەشی هەر زۆری ڕێکخستنە سیاسی، سینفی، ئابووری و حکوومەتی ڕۆژهەلاتی ناوەراست ، ئافریقا، ئەمریکای لاتین نموونەی

بەرچاوی رێکخستن و نیزامی داخراون. ئەوانە لە ناوخۆرا ئاڵ وگۆرەکان دەرەوە دەخوێنەوە. نیزامی ئابووری دەوڵەتی یەکێک لەو سیستمانەیە کە دەکەوێتە خانەی ئەو شێوە رێکخستنانە.

هیچ ریکخستنێک بە ستراتیژی، ستروکتوور و کەلتووره وە بێ رێبەری بەرێوە ناچێت. و هەر چەشنە رێکخستنێک خاوەنی رێبەرو رێبەرایتی تایبەت بە خۆیانن کە لیرەدا بە کورتی ئاماژە چەند تایبەتمەندێکی رێبەرانی تایبەت بە رێکخستنی داخراوو رو لە ناوخۆ کان(Introvert) دەکەێن:

- **خۆ بە رابردووە رانان؛**
- **مەیدانی بیر کردنەوە و بەرتەسک بیرکدنەوە؛**
- **بۆرۆکرات؛**
- **دژی گۆرانکاری ؛**
- **لە ئەو رۆدا مانەوە؛**
- **لاینگری کۆنترۆلی 100% بە سەر هەمووشتێک دا.**

هەر رێکخراو و لایەنێکی زیندوویی سیاسی و کۆمەڵایەتی بە بی گومان تووشی قەێران و تنگەژە دەێت. کێشەکان لە رێکخستنە سیاسیەکاندا لە سەریەک بە دو شێوە خۆ نیشان دەدەن، یەکەم ئەو کێشانەی کە قووڵن و ناتوانن درێژ خایەن بن دووهەم ئەو گرژییانەی کە سەتحیین بەڵام درێژخایەنن. ئەو دوو شیوە گرفتانە رێکخستنەکان دابەش دەکات بە سەر ئەو سێ فۆرمە کە لە بەریوەبەری قەیرانی رێکخستنی کەڵکیان لێ وەرگیراوە:

پێکدادان:

ئەو فۆرمە لە کێشەکان بەربڵاو و قووڵن و بە گشتی لە نێوان دوو لایەن دا لە ئارا دایە، کەچی دەرێژ خایەن نینن. ئینعتاف لە ئاخرین پلەی خۆی دایە، لایەنەکان لە هەموو کەرەسەیەک کەڵک وەردەگرەن بۆ سەرکەوتنی خۆیان ە لێکدابڕان سانسی مەزنی هەیە.

فۆرمی ئێتلافی لەرزۆک:

ئەوفۆرمە زەمانێک خۆ دەگرێت کە دوو یان چەند ناوەندی قودرەتی گرینگ و لە باری تواناییەوە وەک یەک، لە یەک جێگا لە پەنا یەکتر مەجبوور بە کار بن. قولایی و بەرینی گرفتەکان لە رێکخستانانە دا مەحدوودە، بڵام لە هەمان کاتدا درێژ خایێنە. لەو شێوە دا لایەنە دەرکەیکان هاودەنگ نیین، هەر لاینیک تێدەکۆشێت دەگەڵ چەند کەسێکی ناو رێبەرایتی دا پێوەندی بگرەن و بە هێزیان بکەن. هەر ئەوە دەبێتە هۆی درێژبوونەوەی کێشەکان. لەو دەمەدا ئۆتوریتە، لێزانیین و کاری ستڕاتێژیک کەم رەنگ دەبنەوە و دەکەونە ژێر کاریگەری بە هێزی گەمەی سیاسی ناوخۆوە.

فۆرمی ریکخستی جەمسەربندی کراو:

گرفتەکان زۆر قووڵ نیین، لە یەک شوێن را سەر چاوە دەگرن، پەل رادەکێشن بۆشوێنی دیکە، درێژخایێنەن و جەمسەری جیاواز بە نێوەرۆکی جیاوازەوە پێکدێنن.

2 گۆڕانکارییەکانی نێوان کۆنگرەکانی چوار تا حەوت

ڕووداوەکانی پێش وە دوای کۆنگرەی چوارنیشاندەری ئەو ڕاستییەن کە بناخەی گرفتەکانی حیزب لە پێک دادانی دوو شێوە تێروانین لە سەر کێشەی کورد لە ڕۆژهەڵات پێک هاتبوو. لایەنێک نوێنەرایەتی سیاسەت کردن بوو، لە سەر بنەمای دەستەبەرکردن و پاراستنی بەرژەوەندی نەتەوەیی و دوورکەوتنەوە لە ڕوانگە دۆگمە ئیدئۆلۆژیکەکان.

لایەنەکەی تریش ئەوانە بوون کە پیداگریان دەکرد لە سەردرێژدەانی سیاسەت لە سەر بنەمای بینشی توودەی و فۆرمی ئیدئۆلۆژی یەکیەتی سۆڤییەت. هیرەمی دەستەڵات لە بەرێوەبەرایێتی حیزب دا دابەش کرابوو بە سەر چەند ڕەوتی دژبەیەک وخاوەن بەرژەوەندی جیاوازکە بریتی بوون لە:

- **هەڵگرانی بینشی حیزبی توودە (پەیرەوانی گۆنگرەی چوار)؛**

ئەو تاقمە لە زۆر لایەنەوە لە ژێر کاردانەوە ی بینشیی حیزبی توودەی ئێران دابوو، شێوازی هەڵس و کەوتی ئەوان دەگەڵ کێشەی کورد لە بۆچوونی حیزبی توودە ڕا سەرچاوەی دەگرت. حیزبی توودە پێی وابوو کە کۆماری ئیسلامی نیزامێکی دژی ئیمپریالیستیە هەر بۆیە پێویستە یارمەتی بدرێت لەو خەباتەی دا، هاوکات لە گەڵ ئەوەش حیزبی توودە بە بوونی حیزبی دێموکرات وەک ڕێکخستنێکی سەربەخۆ زۆر تووڕە بوو و هەموو کاریکی دەکرد کە حیزب بخاتەوە ژێر ڕکێفی خۆی. حیزبی توودە لە و بروایە دابوو کە حیزبی دێمۆکرات وەک فیرقەی دێمۆکراتی ئازربایجان ببێتە لقێک لە حیزبی توودە. سیاسەتی توودە دەرحەق بە کێشەی کورد و حیزبی دێموکرات لە سەر ئەو بناخانەی کە باس کرا دامەزرابوو. هەڵگرانی بینشی توودە لە نێو حیزب دا بە بەرنامەی نوسراو لە لایەن حیزبی توودە ڕا لە حیزبی دێموکرات دابڕان و لە ئاکام دا ، چوونە نێو بەرەی حیزبی توودە، فیدایانی ئەکسەرییەت ولە نێو حیزبی توودە دا توانەوە.

- **لایەنی خێڵەکی کە تێگەیشتنی تایبەت بە خۆیان هەبوو لە ڕێکخستن و کوردایەتی ؛**

ئەو لایەنە تێکلاوێک بوو لە نوێنەرانی فیکری کۆمەلاگای خێڵەکی کە لە هەموو بەشیکی و ڕەدەیەکی حیزب دا دەبیندران و دەبیندرێن، وە هەر وەها لایەنێک کە نوێنەری فیکری و پێکهاتەی کۆمەڵی خێڵەکی بوون. تاریفی ئەو لایەنەش لە کوردایتی لە هەمان کات دا کە زۆر ڕادیکاڵیش بوو بڵام زۆر بر تەسک بوو. ناوچەگەرایی، حەل نەبوون لە ڕێکخستن دا، تەکییە کردن لە سەر ڕۆڵ،شوێن و قودرەتی شەخسی لە سەر بنەمای تایفەیی و عەشیرەیی مشتێک لە کۆمەڵێک گرفت بوون کە ڕێگای لە وە دەگرت کە کوردایتی بەرینتر ببینن و ڕێکیی بخەن.

- **لایەنێک کە کێشەی نەتەوەیی لە ئەولەوێتی یەکەم دادەنا و لاێنگری ڕێکخستنی حیزب بوون لە سەر بناخەێکی مۆدێرن و دیموکراتیک؛**

ئەو لایەنە بە ڕێبەرایتی دوکتور قاسملووهەر دو گرفتی کە لە سەرەوەداباسکران ناسیبوو، کوردایتی ئەولەوێتی یەکەمی هەبوو بۆ ئەوان. لە باری ڕێکخستنی تواناکان، لە سەر ئەو باوەرە بوو کە سازماندانی هیزی بزوێنەری بزووتنەوە دەبێ لە ڕێکخستنێکی سەربەخۆ و بەریین دا بێت کە کەسایتیەکان بخاتە چوارچێوە ڕێکخستنەوە نەک بەرئاوژی ئەوە. هەروەها دەستی بۆچوونی سیاسەت لە سەر بناخەی ئیدئۆلۆژی لە سەر بزوتنەوەی کوردی کەم کاتەوە. ئەو لایەنە لە گەڵ هەر دووک لایەن کە لە سەروە دا باسکران لە دژایەتی دا بوو.

ئاڵوگۆڕەکانی پاش کۆنگرەی چوار، دولایەنی بینشی توودەیی(پەیرەوانی گۆنگرەی چوار) و خێڵەکی بە یەکتری گەیاند، هەردوک لایەن کەوتنە هاوکاری دەگەڵ یەکتری بۆ بەرپەرچدانەوەی سیاسەتەکانی حیزب بە ڕێبەرایتی دوکتور قاسملوو. مەیدانی لێکدانی فیزیکی و ناوەندی دەستەڵاتی لایەنی توودەیی و خێڵەکی ناوچەی باکووری ڕۆژهەڵاتی کوردستان بوو. ئەو ناوچەیە ناوەندێکی کلاسیکی لایەنی خێڵەکی بوو کە پەیرەوانی کۆنگرەی چوارکەڵکیان لێ وەرگرت. پەیرەوانی گۆنگرەی چوار و لایەنی خێڵەکی بە هاوکاری کۆماری ئیسلامی هێرشیکی سێ قۆڵییان کردە سەر حیزبی دێموکرات. ئاکامی ئەو

پرۆسەیە بووبە هۆی کزبوونی پەیرەوانی گۆنگرەی چوار تا ڕادەی لە ناوچوون، پەژیوان بوونەوە و لایەنی خێڵەکیش زۆرزوو لە باکووریی کوردستان تووشی لیک هەڵتەکان بوو و لە نێو کۆمەڵانی خەڵک تووڕ هەڵدەران. بۆ حیزبی دێموکرات دەسکەوتەکان بریتی بوون لە چوونە سەری متمانە خەڵکی کوردستان بە حیزب وبە هێزبوونی پرستیژی حیزبی دێموکرات لە ساحەی سیاسی کوردستان و ئێراندا.

بەرهەمەی ئاڵوگۆرەکانی دوای کۆنگرەی چوار بریتی بوون لە: سەرکەوتنی بیریی نەتەوەی، یەکدەستێکی هەرچەند کاتی ڕێکخستنی، تاراندنی بیری خێڵەکی، پاکسازیکی ڕێکخستنی لە توودەییەکان ودەستپێک بۆ خۆدابڕان لە بێنشی توودەیی. لە ئەنجامی ئەو گۆرانکارییانە دا کۆمەڵێک کادیری خاوەن پێشینە، وبگرە کارامەش لە ڕیزەکانی حیزب چوونە دەر. دیارە هەردوک لایەنی پێشینە و کارامەیی دو تایبەتمەندیین کە مرۆڤەکان بە ئیشتیای خۆیان دەکاری دێنین. هەربۆیە چوونە دەری مرۆڤیک یاخۆ کۆیەک لەو مرۆڤانە بەو تایبەتمەندییانەوە قەت ناتوانێت بە مانای هەڵە بوونی ڕەوتەکە بێت. بەڵکوو ئەوە هەڵبژاردنێکی سیاسیە کە مرۆڤ بە قەناعتەوە ئەنجامی دەدات و دروستی و نادروستی ئەو هەڵبژاردەنە سیاسیە کە هەڵە بوون و یا خۆ درووست بوونی ڕەوت و ئاڵوگۆڕەکان دیاریی دەکەن، نەک پێشینە وکارامەی.

ئەو گۆرانکارییە نەشتەرگەرێکی پێویست، زەریف و ئاگاهانە بوو کە لە سەردەمێکی هەستیاری بزوتنەوەی نەتەوەیی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەڕێوە چوو. دۆستانی حیزب لەو سەردەمەدا زۆر بە پەرۆشەوە دەیانڕوانییە کاریگەری ئەوگۆرانکارییانە لە سەر داهاتووی حیزبی دێموکڕات بە تایبەتی و بزووتنەوەی نەتەوەی لە ڕۆژهەڵات بە گشتی. زۆرکەس پێی وابوو کە پەشت ڕاستکردنەوەی حیزب لە ژێرباری ئەو هێرشە کە کرابووە سەری، چەتوون وبگرە غەیری مومکینە. کەچی ڕیبەرایەتی دروست و بەتوانای حیزب لە لایەکەوە و هووشیاریی نەتەوەیی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان لە لایەکیتر، دوفاکتەری گرێنگ بوون کە سەرکەوتنی حیزبی دێموکرات یان بە سەر تەنگ و چەڵەمەکانی ئەوپرۆسەیە دا مەسۆگەر کرد.

لە ماوەی بەینی کۆنگرەی چوارهەتا کۆنگرەی شەش، حیزبی دێموکڕات سەرقالی دوبارە خوێندنەوەی سوسیالیزم بە گشتی و پێوەندییە جیهانیەکان بە تایبەتی بوو. لەو ماوەیدا حیزب ئامادە دەکرا بۆ قەبووڵی ئەو خوێندنەوە نوێیە کە لە نامیلکەی *' کورتەباسێک لە سەر سۆسیالیزم '* دا تئۆریزە کرابوو، کە بەرهەمی کاری فیکری دوکتور قاسملوو بوو. هەرئەوە بوو بە هەوێنی فیکری بەرەی ئەودەم و داهاتووی حیزب. ئەو گۆڕانە لە ڕەوتبینی دا پێویستی بە کەلتوورێکی نوێ هەبوو کە لیبراڵتربێت و مۆرکی ئیدئۆلۆژیکی پێوە دیار نەبێت. هەر لەو کاتە دا ئەو وەرسووڕانە پێویستی بە ڕێبەرایەتیک بوو کە بتوانێت ئەو سیاسەتە بگەێنییتە نێو هەموو بەشەکانی حیزب.

بە دەرکەوتنی کورتەباس وەک باسێکی جیدیی لە نێو حیزب دا، زوو دەرکەوت کە بۆچوونی ئیدئۆلۆژیک و خوێندنەوەی ئیدئۆلۆژیک وەک ڕوانگەیەک بۆ هەڵس وکەوت دەگەڵ ڕەوتە جیهانییەکان لە نێو ڕێبەرایەتی حیزب دا هەرماوە، و ڕێبەرایەتی حیزب موشکیلی هەیە دەگەڵ تێگەیشتن و هەزمی ئەو بۆچوونە تازەیە.

بەشیک لە ڕێبەرانی ئەوکاتی حیزب نە لە زەرورەتی مەسەلەکە حاڵی بوون و نە باوەڕیشییان پێی بوو. مەیدانی دیدی ئەوان زۆر بەرتەسک بوو. ئەوان لە ئاستێکی مەیدانی(Operationel level) ڕا دەیانڕوانییە جیهانی دەوروبەر، و ڕەوتەکانی جیهانی بۆ وان هێندە دەستگر و مانادار نەبوون. گەیاندنی ڕێبەڕایەتی بەو پلە لە فراوانی و بەرین بیر کردنەوە گرفتێکی نوێ بوو. بەرهەڵستکارانی بیری ' کورتە باسێک لە سەرسوسیالیزم' بە شیوەی هەڵسووڕ لە ڕەدەکانی خوارەوەی حیزب دا بەربەرەکانییان دەکرد. ڕیبەرایەتی بە گشتی وەک ئۆرگان دژکردەوەیەکی وەهایان لە خۆ نیشان نەدا. بەڵام بەشێکی زۆربە شیوەیەکی پاسیف، عاجز لە تێگەیشتنی ئەو ڕۆانگە نوێیە، زۆر عامیانە کورتە باسیان وەک 'شتێکی زیادی ' بۆحیزب چاو لێدەکرد.

قەبووڵکردنی ' کورتە باسێک لە سەرسوسیالیزم' لە کۆنگرەی شەش دا نەبوو بە هۆی گۆرانکاری لە ناوەندی قودرەتی حیزبی دێموکڕات دا. ئەوەی کە برچاوە ئەوەیە کە لە ماوەی کۆنگرەی 5 هەتا 7 دوکتور قاسملوو وەک خاوەن، کارگردان و ئارشیتێکتی فیکری فۆرمولە کراو لە ' ' کورتە باسێک لە سەرسوسیالیزم ' دا، باوەڕی بە وە بووە کە لە ڕێگای شیکردنەوە و

ئیقناعەوە رێبەرایێتی یان موخالیفینی لە رێبەرایێتی هان بدات بۆ هاودەنگی و هاوفیكری. هەر بۆ ئەو مەبەستەش باسێک بە نێوی ' شیكردنەوەی كورتەباس' لە پلێنۆمی حیزبدا هێنا گۆرێ و لە دوایش وەک نامیلكەیەک بڵاوكراوە. بەشی ذەست پێكی ئەو نامیلكەیە نیشانەی تەشخیشی دوكتور قاسملووە لە گرفتێكی كە رێبەرایێتی حیزب دەگەڵ كورتەباس هەیان بوو، هەر لەو كاتە دا ئەو گرفتە دوكتور قاسملووی هاندەدا كە بە زمانێكی زۆر پاراو و ساكار كاكڵ و ناوەرۆكی ئەو فیكرە بۆ قەناعەت پێكردەنی دژبەرەكانی شی بكاتەوە. لە حیزب دا ئەو كات دوو بەرە هەبوون بە دوو گرفتەوە. كە لە زانستی تایبەت بە بەرێوەبەری دا ئاوا دابەش دەكرێن: ئەوانە كە' **دەتوانن'** و ئەوانە كە' **دەخوازن'** . زۆرجار لە گۆرانكاریكان دا بەشێک توانای بەشداری لە كارەكە دا هەیە، بەڵام ناخوازێ بەشدار بێت، كە دەبێ یارمەتی بدرێت بە مەبەستی هێنانە نیو ریزی لاێنگرانەوە. بۆ ئەو مەبەستەش لە رەوانپزیشكی رێكخستن دا مێتودی جۆراوجۆر هەیە بۆ هێنانی ئەو گرووپە بۆ ناو ریزی پشتیوانان. بەشێكیش هەیە كە خوازیاری بەشداری و پشتیوانییە، بەڵام لە تواناییدا كەم دێنێت وە دەبێت كار لە سەر تواناكانیان بكرێت. . نامیلكەی 'شیكردنەوەی كورتە باس' یەكێک لەو هەوڵانە بووە بۆپێک هێنانی باڵانسی لە نێوان توانای و ویستن دا.

' كورتەباسێک لە سەر سۆسیالیزم' وەک ڤیزویۆنێكی تازە، حیزبی دێموكراتی دەگەڵ میسێۆنێكی نوێش رووبەڕوو دەكرد كە سیاسیەتێكی تازشی پێویست بوو. لەو سەردەمەدا حیزبی دیمۆكرات بە گشتی و دوكتور قاسملوو بە تایبەتی لە پێناسەكردنەوەی دووبارەی پێوەندییە جیهانییەكان چەندین هەنگاو لە پێش هەمووهێزە كوردیكان و زۆربەی رێكخستنەكانی ئێرانی و بگرە رۆژهەڵاتی ناوەراست بوون. ئەو وردبینی و تیژبینی حیزب سەرئەنجام لە كۆتایی دەهەی هەشتا و بەگرە لە سەرەتایی هەزارەی سیهەم دا لە نێو ئەحزاب،لایەنە كوردیی ، ئێرانی و ناوچەی رۆژهەڵاتی ناوەراست دا جێگای خۆی كردەوە و پێی گەیشتن.

ئەو گۆرانە لە ڤیزیۆنی حیزبی دێموكرات بەرامبەر بوو لە گەڵ گرژ بوونەوە و سەختتر بوونی خەباتی چەكداری. كۆماری ئیسلامی بەرە بەرە ناوچە رەزگاركراوەكانی رۆژهەڵاتی كوردستانی داگیر كردەوە، شەری كۆمەڵە لە دژی حیزبی دێموكرات گەیشتە قۆناخێكی نوێ و بوو بە شەرێكی ئیدئۆلۆژیكی تئۆریزە كراو و پۆزیسیۆنی كورد بە گشتی لە باری سیاسی و نیزامی رووبی لە كزی دابوو. سەرجەمی ئەو رووداوانە كاریگەرییان هەبوو لە سەر گۆرانكارییە نێوخۆیەكانی حیزب. ئەوەی كە جێگای سەرنجە بەشێک لە رێبەرانی حیزب لە سەر دوو شت یەكدەست نەبوون. ئەو دوو شتە بریتی بوون لە بینشی تازەی حیزب دەرحەق بە پێوەندییە جیهانییەكان وە ئەوی تریان دەگەرێتەوە بۆ سەر كێشەی نێوان كۆمەڵە و حیزبی دێموكرات.

پاش حەول و تەقەلاكانی دوكتور قاسملوو بۆ قەناعەت پێكردەنی لایەنە دژبەرەكەی. دەركەوت كە ئەو لایەنە عاجزە لە تێگەیشتنی و زەرورەتی وەرسوورانی جیهانبینی سیاسیی نوێ حیزب و ئەو بینشە وەک مەترسیەک دەبینێت لە سەر رێگای خۆی. هەر بۆیە لە نێوان كۆنگرەكانی 7 و 8 دا ئەو كێشانە هەتا دەهاتن گەورەتر دەبوونەوە. دیارە جگە لە مەسئلەی جیهانبینی نوێ حیزب، مۆتیفی جۆراوجۆری دیكەش هەبوون. لەو نێوە دا هەر لایەنێک حەولی ئەوەیدا كە لەكۆنگرەی داهاتوو دا تەكلیفی خۆی دەگەڵ لایەنەكەی دیكە روون بكاتەوە. دەورانی ئیتلافی لەرزۆک گەیشتە بۆ ئاخری خەت و فۆرمی پێكدادان بەرە بەر بوو بە تەنیا فۆرم بۆ بەرێوەبردنی قەیرانەكە.

2.1 شوێنی رێبەر لە گۆرانكاریەكاندا

لە هەموو گۆرانكارییەكانی نێو حیزب هەر سێ فۆرمی رێكخستنی(**پێكدادان، ئیتلافی لەرزۆک، ریكخستی جەمسەربندی كراو)** بە كار هاتوون و كەڵكییان لێ وەرگیراوە.ئەو فۆرمانە لە بەرێوەبەری، تایبەتی ئەو رێكخستنانن كە خەریكی خۆ گۆرینن. لە هەل و مەرجێكی ئاو دا جەڵەویی پرۆسە گۆرانكاریەكەش، لە دەستی بەرێوەبەر یان مودیری دەورانی گۆرانكاریەكە دایە، كە لە باری كاراكتەری شەخسیشەوە خۆشی لە راوەستان و قەتیس بوون نایێت. دوكتورقاسملوو لەو چەشنە بەرێوەبەرانە بوو. مبنای كاری ئەو لە سەر ئەساسی خردگەرایی و پراگماتیسم دامەزرابوو. لە و سەردەمەدا حیزبی

دێموکڕات نەک لە نێو پڕۆسەکان دا نەما بەڵکوو لە سەروە ڕا سازمانی دەدان و کۆنترۆڵی دەکردەن. پڕۆسەکانی گۆڕان لە حیزبی دێموکڕات دا بە زانایی ، و بە ئاگاهی لە ئاکامەکانی، دەستنیشان و پڕاکتیزە کران.
سورعەت ومەندیی بیرکردنەوەی دوکتورقاسملوو بە ڕادەیەک لە سەرەوە بوو کە زۆرجار چە ڕێکخستن و چە جیهانی دەرەوی لە تێگەیشتن وهەزمی بیرو بۆچوونەکانی عاجز بوون. هەر بۆیش زۆر جار دەگەڵ شێوەیەک لە لاساریی و دژبەریی بەشێک لە هاوکارانی و ڕیکخستنە کوردی و غەیرە کوردییەکان بەرەو ڕو دەبوو. لە ئاکامدا دوکتور قاسملوو دەبوو ئەو گۆڕانکاریانە بە قوربانێیەکانیەوە قەبوول بکات. ئەوە سروشتی زۆربەی گۆرانکارییەکانە کە زۆر جار ئینسانی زۆر باش " وەک ئینسان" لە ئاکامی هەڵبژاردەنێکی سیاسی هەڵە دەبێتە قووربانی. هەرچەند ئاکامی پڕۆسەکە بە ژانیش بێت، بەڵام بەرهەمی دروستی لێ دەکەوێتەوە، کە لە خەزمەتی بەرەوپێش بەردەنی بەرژەوندیی، ئاوات و ئامانجی گشتی و ڕێکخراوەیی دایە.
چاوگێڕانێک بە هەموو پڕۆسەی گۆڕانکارییەکانی نێو حیزب دیموکڕاتی کوردستان چەند ڕاستێکمان لە تایبەتمەندییەکانی ڕێبەریی دەداتە دەست.کاریزما، متمانە، دروست بینی ڕەوتەکان، خۆنەویستی، گەڕان بە دوای قازانجی هاوبەشی نەتەوەی و ڕیکخستنی. سەرجەمی ئەو تایبەتمەندیێانە دوکتور قاسملوویان کردە ریبەرێکی جێگای متمانە کە تەواویی ڕێکخستنەکە چارەنووسیان پێ دەسپارد.

3 کۆنگرەی هەشت، سیاسەتێکی ڕێکخستنی نوێ

لە نێوان کۆنگرەی حەوت تا کۆنگرەی هەشت کەلێنی ناو ڕێبەراێتی حیزب ڕوو لە زیادبوون دابوو. زانست، وردبینی، هووشیاریی و پێشینەی کاری بێ پسانەوەیی ناوخۆیی و جیهانی، دوکتور قاسملووکردە ڕێبەرێکی جێگای متمانەی ریزەکانی حیزب و خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان. ئەو متمانەیە گەیشتبووە ڕادەیەک کە، ئەو بە تەنیا بووبە زۆرینەک لە ناو حیزبی دێموکرات دا. دوکتور قاسملووگەیشتە بووە ئەو قەناعەتە کە کۆمیتەی ناوەندی حیزب بە پێکهاتەی ئەوکاتێەوە بۆتە دەزگایەک کە خاوەنی ئەو کاراییە نییە کە ڕێکخستنی حیزب ڕێبەریی بکات و بەرپرسایەتی خەباتی نەتەوەیی بە ئەستۆی خۆی بگرێت. لە لایەکی ترەوە هەر وەک باس کرا، بەشێک لە کۆمیتەی ناوەندی حیزب لە بە سیاسەت کردنی ڕۆانگەی تازە حیزب بە کردەوە دژایەتیان دەکرد و بەرە بەرە حیزب بە جەمسەری جێاواز دابەش ببوو. دوکتور قاسملوو زۆر بە زانایی و ئاگاهییەوە خەریکی بە یەک گەیاندەنی لایەنەکانی ئیستراتێژی، ستروکتوورو کەلتووری ڕێکخستنی حیزب، بە یەگدی بوو، لە بووارەش دا کەڵکی لە توانابیەکانی خۆی و متمانەی ڕێکخستن وەرگرت و سیاسەتی یەکلا کردنەوەی گرفتەکانی گرتە بەر.
ماوەی بەینی کۆنگرەی شەش هەتا کۆنگرەی هەشت بریتی بوو لە سەردەمی گۆڕان، چەسپاندن و بە سیاسەت کردنی بەکردەوەی ئەو بینشە کە لە 'کورتەباسێک لە سەر سۆسیالیزم' دا فۆرموولە کرابوو. سروشتی هەر گۆرانگارێکی بینشی ئەوەیە هەتا ئەو کاتە کە بیرەکە تەنیا لە ڕادەی تئۆریک دا مەترحە، بۆ دژبەرانی پۆتانسێلی زۆر جێگای مەترسی نییە. زەمانێک تئۆرییەکان لە مەیدانی کردەوەدا هەلییان بۆ دەرەخسێندەرێت کە ببن بە سیاسەتی مەیدانی و ڕێبەر و هەڵسووڕێنەرییان بۆ پەیدا دەبێت، ئەوکاتەیە کە دژبەرییەکان زەق دەبنەوە و ئاخر وزە و توانای خۆیان دێنە مەیدانەوە.
لە کۆنگرەی شەش دا ئەو بیرە نوێیەی حیزب بوو بە بەشێک لە سەرمایەی فیکری حیزب و لەوە بە دوا دا لە هەموو بووارەکانی تایبەت بە جەهەتگیری حیزب دا ڕەنگی بەرچاوی دایەوە. لە کاتێکی ئاوا دا، بەشێک لە کۆمیتە ناوەندی حیزب زۆر بە پەلە خۆیان لە دوکتور قاسملوو و هاوفکرانی دوور خستەوە. لە ماوەی بەینی گۆنگرەی حەوت تا هەشت هەوڵ بۆپەیداکردنی هاوپەیمانان زۆربە هێز کرا.
کۆنگرەی هەشت پێک هات، کۆنگرە لە بوواری بەرنامەیەوە گۆرانکارێکی وەهای تێدا نەبوو. بەڵام لە باری دارەشتنی ستروکتووری حیزبەوە دیاردەیەکی نوێ هاتە گۆرێ کە بەرهەمێکی تایبەت بە خۆشی هەبوو. دیاردەی نوێ بریتی بوو لە لیستەی کاندیداکانی کۆمیتەی ناوەندی بۆ گۆرانکاییەکانی تایبەت بە رێکخستنەکانی حیزب. ئەو لیستە لە حیزب دا بە **لیستەی**

فیکس ناودێر کراوە. هنری مینتزبرگ (Henry Mintzberg) لە زانستی تایبەت بە بەڕێوەبەریدا ئەوشێوەیە بە لیستەی کاندیداتە - ستراتێژکەکان ناوی دەبات ،کە وەک پێویستیکی باس دەکات بۆ پێک هێنانی گۆڕانکاری لە ڕێکخستنێک دا.
مینتزبرگ لە سەر ئەو بڕوایەیە کە ریبەران تێدەکۆشن بە کەڵک وەرگرتن لە کەرسە، شێواز، وسیاسەتی جیاواز گۆڕانکاری ستراتێژیکەکان وەپێش بخەن. کاتی تایبەت بۆ کەڵک وەرگرتن لەو سیاسەتە زەمانێکە کە رێبەری ڕێکخستنێک متمانەی زۆرینەی بە دەست هێناوە. لە سەر دروستی سیاسەتەکانی دامەزراو لە لایەن خۆیی ڕا پێداگرە. ئەوە پرۆسەیەکە کە لەو دا تەسمیم گرتن لە بڕیاردان دا زۆر ئەقڵانی دەبێت. ئەو لیستە لە نێو هەموو ئەحزابی جیهانی دا باوە و ئەهرمێکی مەزنە لە بۆ تازەکردنەوەی ڕێبەرایەتی ئەحزاب. هەڵبژاردنی کۆنگرەی هەشت لە ڕێگای لیستەی فیکسەوە بوو بە هۆی گۆڕانکاری لە کۆمیتەی ناوەندی حیزبی دێموکرات دا. لە سەرجەم نۆزدە ئەندامی کۆمیتە ناوەندی نۆ کەسیان نوێ بوون و کۆمەڵێک گەنجییان تێدا بوو. کۆنگرەی هەشت لە یەکدەست کردنی حیزبی دێموکرات دا نەخشی بەرچاوی هەبوو.
لایەنی دژبەر ئێتلافێک بوو لە نارازێیانی حیزبی بە مۆتیفی جیاوازەوە لە حیزبی دێموکراتی کوردستان جیابوونەوە. کە فاکتەری سیاسی جیهانی و فاکتەری بەرژوەندی شەخسی کاردانەوەیەکی زۆریی هەبوو لە سەر ئەوە بڕیاریی ئەو لایەنە. ئەوەش بەو مانیایە، کە کۆمەڵێک ئینسان لە ژێر کاریگەری بینشی تایبەت بە یەکیەتی سۆڤییەت لاینگری درێژەپێدانی وەزعی مەوجوودیی ڕێکخستن و سیاسەتی حیزبی دیموکرات بوون. کۆنگرەی هەشت ئەو ڕەوتەی بەربەست کرد.

لە رۆژی 21 مارس ی 1988 زایینی بە دانی بەیانییەک لە لایەن 15 کەس لە ئەندامانی لێکەوتووی پێشووی حیزب و جێگر و ڕاوێژکارەکانی مابەینی کۆنگرەی 7 تا 8 درایە دەرێ و جیابوونەوەی خۆیان لە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران ڕاگەیاند. ناوەرۆکی بەیانییەکە بە روونی نیشاندەری کاریگەری بینشی توودەی لە هەڵوێست گرتن بە قازانجی بلۆکی سۆڤییەت بوو. هەروەها شەمەیەک لە خوێندنەوەی ئەوانی نیشان دەدات لە دێموکراسی بە گشتی و دێموکراسی نێوریکخستنی بە تایبەتی.

4 گۆڕانکارییەکان تا کۆنگرەی سێزدە

ماوەی نێوان کۆنگرەکانی هەشت و نۆ ڕێبەرایەتی حیزبی دێموکرات یەکدەست و هاودەنگ بوو وە زۆرخێرا بوو لە ڕاپەراندنی کارەکانیاندا. بەرەی ناوخۆیی وڵات بە ڕێبەرایەتی دوکتور سادق هەڵسووڕکراوە و دوکتور قاسملووش بە خارجەمێکی زیاتر خەریکی کار لە دەرەوەی وڵات بوو.
14 ژوئیەی 1989 زایینی دوکتور ئەبدولرەحمان قاسملوو لە ئاکامی کردەوەیکی تێرۆریستی کۆماری ئیسلامی شەهید بوو و دوکتور شەرەفکندی بوو بە سکرتێری حیزب. لە ماوەی سێ ساڵ ڕێبەرایەتی حیزب لە لایەن دوکتور شەرەفکندی وە حیزبی دێموکرات بە یەکدەستی و یەکگرتوو هەڵسووڕانی خۆی درێژە پێدا. بە شەهید بوونی دوکتور قاسملوو درێژەی گۆڕانکاریەکان لە کزی دا و بە مەرگی دوکتور شەرەفکندی تەواو بەرەو خامۆشی چوو.
هەروەها لە دەست دانی دوکتور قاسملوو بوو بە هۆی ئەوە کە حیزب لە ناوخۆ دا بە لەخۆبوردووی، یەکدەنگی و سەداقەتێکی زۆرەوە ئەرکەکانییان ڕاپەڕینن. ئەوە تایبەتمەندی روحی هەمووڕێکخستنێکی سیاسیە لە سەردەمێک دا کە خەساری گەورەیان لێ دەکەوێت، هەڵوێستی موسبەتی کاری بە خۆ دەگرن . ئەو ڕەوتە لە ماوەی کۆنگرەی نۆش دا هەتتا کۆنگرەی دە هەر درێژەی هەبوو.

4.1 هەل ومەرجی حیزب لە باشوور وبریاری یەكگرتنەوە

سالێک پێش مەرگی دوکتور شەرەفکندی ناوچەی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست بە گشتی و کوردستان بە تایبەتی کۆمەڵێک گۆڕانکاری زۆر قووڵی بە سەر هاتبوو، کە سەرجەم بە قازانجی کورد تەواو بوو. هەر لە وسەرو بەندانەدا یانی لە ساڵی 1995 کە کۆنگرەی دەهەم گیرا. بناخەی دەست بە دەست بوونی دەستەڵاتیش لە رێبەرایتی حیزبدا دامەزرا. لەو سەردەمانەداحیزب لەگەڵ هەل ومەرجێکی نوێ بەرەورِوو بەبووە کە هەنگاوەکانی بەرەنگاربوونەوەی حیزب دەگەڵ ئەو هەل ومەرجە نوێیە یەکدەست نەبوو. نەفووز و حوزوریی جەمهووری ئیسلامی هەتا دەهات لە باشووری کوردستان ڕوو لە زیادبوون دابوو . ڕۆژانە ئەندامانی تەشکیلاتی ئاشکرای حیزب دەکەوتنە بەر هێرش، ناوەندەکانی حیزب دەکەوتنە بەر تۆپبارانی رۆژانەی جەمهووری ئیسلامی. هەر لە ئاکامی ئەو پەلامارانە حیزب مجبوور دەکرێت کە ناوەندی رێبەرایتی خۆی بگوزێتەوە بۆ پەنا کۆییەی کە لەو دەمدا لە ژێر دەستەلاتی یەکێتی نیشتمانی دابوو. هەتا ئەو کاتیش هێزی چەکداری حیزب لە ناوخۆی وڵات دا چالاک بوون.
بەرتەسک بوونەوەی کار و تێکۆشانی ڕێکخستنەکانی حیزب، بەرەبەرە هاندرێک دەبن بۆ گرفت و تەنگەژەکانی ناوخۆی حیزب. بەڵام هەر لەو کاتە دا کەوتنە ژێر مەترسی ناوەندەکانی ڕێکخستنی ئاشکرای حیزبی لە باشووری کوردستان یاریدەدەر دەبیت بۆ خستنە پەراوێزی گرفتە ناوخۆییەکان و کەڵەکەبوونیان لە سەر یەک. هەر ئەوەش بوو بەهۆی پێکهاتنی ئیتلافێکی لەرزۆکی ناوخۆیی دیکە کە بەهەرمەکەی هاتنە کایەی بالانسیکی ناڕاستەقینە(quasi balance)بوو. ئەو وەزعە هەتا ئێستا هەر بەردەوامە. بە بێ ئەوە کە ڕەهبەریی حیزب رێگاچارەیەکی جیدیی ببینێتەوە بۆ ئەوکێشانە (دەرەکەی و ناوەکی) کە برۆکی گرتبوون.
لە کۆنگرەی دەهەم دا گەلاڵەی هەنگاو هەڵێنانەوە بۆ یەکگرتنەوە دەگەڵ رێبەرایتی شۆڕشگێر بوو بە بریاری کۆنگرە. ئەوەی دیاربێت ئەوەیە کە لە هەموو ردەکانی رێکخستنی دا نارەزایتی دەرحەق بەو بریارە لە ئارادا بووە. بەڵام هەل و مەرج و جەوێک کە حیزب لە دەروە لە گەڵی بەرەورِوو بوو لە لایەکەوە، و ئاڵوگۆڕی دەستەڵات لە رادەی سەرەوە دا لە ناو خۆی حیزب دا لە لایەکی دیکە. وەزعێکی وەهای پێکهێنا کە ئەو دژایەتی بە شێوەیەکی شاراوە لە ریزەکانی حیزب دا بەمێنێتەوە.
هەر لە و دورەیەدا دیاردەی بە ناوی مافی کەمایەتی لە حیزب دا هاتە گۆڕی، کە بە روالەت وەک کەرەسەیەک بۆ مەهار دەنگانی موخالیفانە بە کار هات. ئە کەرەسەیە لە کۆنگری دە دا هاتە ئاراوە هەر ئەوەش ئەوڕۆکۆمەڵیک گرفتی لێ کەوتۆتەوە. بۆ باشتر تێگەیشتن لە و بەندەی پیرەوی ناوخۆی حیزب و گرفتەکانی تایبەت بەو دیاردەیە لە بەشێکی دیکەی ئەو باسە دا دەچینە سەری.
بریاری یەکگرتنەوە لە باریی رەوانییەوە لە هەل و مەرجی ئەوکاتی حیزبدا، بە ڕواڵەت زۆر پێویست بوو. بە هاتنەوەی کۆیەک لەو کەسانە کە لە حیزب دابرابوون وا دیاریی دەکرد کە حیزب بەهێزتر دەبێت. هەر لەو کاتەش دا لایەنێکی دژبەریشی کە هەر بە نێویی حیزب کار و تێکۆشانی هەبوو کەم دەبۆوە. بەڵام لێرە دا پرسیارێک دێتە گۆڕێ کە: گەلۆ ئەو یەکگرتنەوە لە سەر چە بنەمایەک هاتە کایەوە؟ لە هەر دوو بەرەدا دەبێ چە گۆڕدرابێت کە نیازی یەکگرتنەوە ئاوا لە سەرەوە بووە؟
حیزبی دێموکڕاتی کوردستانی ئێران لە باری ئیستراتێژی سیاسییەوە هیچ چەشنە گۆڕانێکی لە بەرنامە و پلانی خۆییدا پێک نەهێنابوو. کۆمەڵێک گۆڕانکاری جیهانی کە لە لاین حیزبەوە پێشبینی کرابوون و لە کۆنگرەی شەش ڕا ببوونە کاکڵ وناوەرۆکی سیاسەتەکانی حیزب، وەڕاست گەڕان. داکترینی دوکتور قاسملوو کە لە سەر بنەمای قازانج و بەرژەوەندیی نەتەوەیی بە دوور لە دگوماتیزمی ئیدیولۆژیەک و شیوازیی خێڵەکی دامەزرا بوو، زیاتر لە هەمیشە بۆ نەتەوەی کورد ڕوون بێوە.

دەست بەردان لە ئاڵقەی سوڤییەت و دیکتاتوریی پرولتاریا و خۆ دۆزینەوە لە بەرەی دیموکراسی دا، بە لە بریەک بڵاوبوونی بلۆکی شەرق ئیتر بۆ سەرسەخترین لایەنگران ئەو بلۆکە و ڕێگای توودە، پێویستی بە شیکردنەوەی کورتە باس نەبوو.
جووڵانەوە نەتەوەیەکان بە وەزەیەکی زیاتر لە هەمیشە ڕۆخساریی سیاسەتی جیهانیان دیاریی دەکرد. سەرجەمی ئەو ڕەوتانە لە لایەن دوکتورقاسملووە بە باشی ناسرا بوون و دیاری کرابوون، کە ڕاستی بۆچوونەکانی ئەویان دەردەخست. تەنیا شتێک کە لەو نێوە دا گۆڕانی بەسەر داهاتبوو، نەمانی بیردۆز، ڕێبەر و ئارشتێکتی سازدانەوەیی حیزب دوکتور قاسملوو و جێگرەکەی ئەو دوکتور شرفکندیی بوون و بەس.
ڕێبەرایەتی شۆڕشگێر لە خوێندنەوەی ڕەوتە جیهانییەکان دا تەواو بە هەڵە چووبوو، بەرەی سۆسیالیزمی یەکیەتی سۆڤییەت کە ڕیبەرایەتی شۆرشگێر بەخاڵی گرینگی ناکۆکی خۆی دەگەڵ حیزب دای دەنا، تێکچووبوو. هاوپەیمانی ئێرانی ڕێبەرایەتی شۆڕشگێر یانی موجاهیدینی خەڵک لە هەموو بوارێکدا کەوتبوونە قەیرانەوە بە تایبەتی لە باشووری کوردستان ببوونە بەشیک لە ماتۆڕی نیزامی بەعس. حیزبی کۆمۆنیستی ئێران کەوتبووە قەیرانی هوێتی و ڕێکخستنییەوە.
ڕێبەرایەتی شۆڕشگێر کە خۆی لە بەرەی سوسیالیستی دا دەدیتەوە، پێی وابوو کە دوکتور قاسملوو حیزبی بەرەو ڕاست ئاژۆیی بردووە هۆی ئەوەش دەگەڕاندەوە بۆ نزیکبوونەوە حیزب لە ئەحزابی سۆسیال دێموکڕات. ئەوە ڕاستە کە حیزب دۆستایەتێکی نزیکی دروست کرد بوو لە گەڵ چپی ڕۆژئاوا، بەڵام نەک لە بەر ئەوە کە بە بێتە پاشگەڵی سیاستی ئەوە چەپە. بەڵکوو لە بەر ئەو ڕاستیە کە حیزب باوەڕیی بە دیموکراسی هەبوو و لای وا بوو کە دەبێت لە ڕۆژئاوا و بەرەیی دیموکراسی خۆی نزیک بکاتەوە. چوونکە خۆ دۆزینەوە لە بەرەیی دیموکراسی دا نە تەنیا لە گەڵ قازانج و بەرژەوەندیە نەتەوەیەکانی کورد هیچ دژایەتێکی نەبوو، بگرە دەروازیەکی نوێ کرابۆوە بۆ هاوپشتی لە خەباتی نەتەوەیی کورد دا.
ڕاستی ئەوەیە کە ئەگەر خەتی فیکری ' بازسازی مبانی ضدامپریالیست در حزب *' ببایە بە سەرمایەی فیکری و ڕێکخستنی بۆ حیزبی دێموکرات – کە ڕیبەرایەتی شۆڕشگێر لە سەریی سوور بوو- ئێستا حیزب یان چارەنووسێکی وەک حیزبی توودەی دەبوو یان دەچوو ناو بەرەی دژی ئیمپریالیستی کە ...... !
حیزب کە بە لە دەست دانی دوو ڕێبەریی کارامە و لێهاتوو تووشی بۆشای ڕەهبەریی هاتبوو، لە ژێر تەوژمی ئاڵوگۆڕەکان دا و دەست تێوەردانە دەرەکیەکان دا دەستەوەستان مابووە، لە وەها هەل ومەرجێک دا پرۆسەی یەکگرتنەوە بە پەلە دەستی پێکرد و جێ بە جێ کرا. بە بێ ئەوە هەوڵ بدرێت بۆ خۆڵقاندنەوەی متمانەی دوولایەنە، کە مەرجی سەرەکیی بوو بۆ حاوانەوەی دووبارە دەگەڵ یەکتر نەک لە پەنای یەکتری. ئەو تێکەڵاوبوونەوە لە سەر بنەمای پێداچوونەوە بە ڕابردوویی کار و سیاسەت و هەڵسوکەوتەکانی دوو لایەن دانەمەزرابوو. چە بۆ دنیایی دەرەوە و چە بۆ ناوخۆ شیکردنەوەیەک و چاوخشاندنەوەیەک لە سەر ڕەوتی لێکدابڕان و تێکەڵاو بوونەوە نەهاتە ئاراوە. زمینەکانی فکریی، سیاسی، تەشکیلاتی لە بەرچاو نگیران و ئامادە نەکران بۆ بڕیاریکی ئەوتۆ. یەکگرتنەوەیەکی لەو چەشنە بوو بە هۆی ئەوە کە هەردووک لایەن هەست بەوە بکەن کە هەموویان لە سەر هەقن. هەر بۆیە بە گشتی هەست بە سەر ئەقل دا وە هەلس و کەوتی عامە پەسندانە بە سەر کووللی پرۆسەی تێکەڵبوونەوە دا زاڵ بوو.
لە ئاکامی پرۆسەی یەکگرتنەوەدا کەس ئەو ڕاستییانە لە بر چاو نەگرت. هەر ئەوەش بوو بە هۆی ئەوە کە هیچ یەک لە لایەنەکان تەقبوولی بەرپرسایێتی کردەوە و هەڵوێستەکانی لە ڕابردوودا نەکات، و لە ئاکامدا هەموولایەک وەک قارمانێک دوبارەبێنەوە مەیدانی ڕیبەرایتی. پرۆسەی یەکگرتنەوە کە لە گۆترە و بە دوور لە هەرچەشنە لێکدانەوە، پێداچوونەوە و ڕوونکردەنەوەیەکی سیاسی هاتە ئاراوە، هەر لە لە دایک بوونی ڕا بوو بە سەرەتایەک بۆ ئەو قەیرانەی ئێستا، کە تا ئەمرۆ هەموو لایەکی مەجبوور کرد بوو کە وەک فارس گوتەنی ' کجدار و مریض' لە گەڵ یەکتر دانوستان بکەن و ڕۆژبە ڕۆژ لە یەکتری دوور بکەونەوە.

4.2 مافی کەمایەتی و گێرە وکێشەکانی

هەر وەک لە سەرەوە بە کورتی ئاماژەی پێکرا، مافی کەمایەتی هێندەک کێشەی لە خۆی دا شاردۆتەوە. لێرە دا هەوڵدەرێت کە بە کورتی ئەو کێشەیە شی بکرێتەوە . حیزبی دێموکرات وەک هەر ڕێکخستنێکی سیاسی خاوەنی پرۆژەیەکی سیاسییە کە گرێدراوی مەسئلەیەکی سەرووترە کە بە مەسئلە نەتەوایتی ناوزەد کراوە. جیاوازی مەسئلەی نەتەوایتی دەگەڵ هەموو مەسئلەکانی دیکە ئەوەیە کە خاوەنی ئامانجی زۆر ڕوونە، ڕووی لە هەموو کۆمەڵگایە و لە سەر ئەساسی بەرژەوندەی هاوبەشی گشتی کۆمەڵگا ڕێکخراوە و هیچ مەرزبەندێکی تایبەتی لە بر چاو ناگرێت. هێزی بزوێنەری هەموو کۆمەڵگایە ، میکانیزمی هەڵسووڕانی ئەوهێزش گەشتگیرە و ناوچەی کارییەکەشی بە ئاندازەی هەموو کۆمەڵگا بەرینە.
مەسئلە نەتەوایتی لە مەرزبەندییەکانی خۆشی دا زۆر هەستیارە. هەموو کات خەریکی دەفعی هەموو ئەو دیاردە و بینشانەیە کە تێدەکۆشن بەری پێبگرەن.میکانیزمەکەشی کە ڕێکخستن بێت سەرەوەترین پلەی ناوەندگەرایی تێدا بەرچاو دەکەوێت.
هەموو ڕێکخستنێکی سیاسی لە درێژەی ژیانی خۆی دا دوو ڕوالەتی جیاوازی هەیە، یەک ڕوالەتی ناوخۆیەتی ئەویتر ڕوی دەرەوەیەتی . بۆ وێنە هەموو ڕێکخستنەکانی لایەنگری دێموکراسی لە عینی ئەوەدا کە خەرێکی پەرەپێدانی قەبووڵی جیاوازیەکان و گەشەپێدانی پلۆراڵیسمن لە کۆمەڵگا دا. بڵآم ئیشتیا و نیازێکی یەک جارزۆریان هەیە بۆ یەکدەست و یەک ڕەنگ کردنی ناوخۆیان. هەر بۆیە بەشی نزیک بە تەواوی ڕێکخستنەکانی جیهان ناوەندگەران (Centralisation) . لەو ڕێکخراوانە دا ناوەند خاوەنی هێزیکی زۆرە و پرۆسەکانی تەسمیمگیری زۆر کارا و کورتن. ڕێبەران هەموو پرۆسەکان دادەرێژەن و چاوەدێری بە سەر بەرێوەبردن و ئەنجامدانیان دادەکەن.
ئەو ناوەندگەرییە خاوەنی تایبەتمندێکی دیکەیە کە (devolution) پێدەگوترێت. ئەوش بەو مانایە کە ئۆرگانی ڕێبەرایەتی بەرپرسایێتی نەهایی هەموو پرۆسەکانی ڕێکخستنی لە ئەستۆیە، بڵام بەرپرسی ئەنجامدانی مەیدانی هەموو پرۆسەکانی کاری بە ئۆرگانەکانی خوارەوە دەسپێرێت (To delegate). لە ئەگەری تێکچوونی ئەو قاعیدەی ڕێکخستنییە دا، دەرئەنجامەکانی دەبێتە ئەوە کە قەوارە و دەستەڵاتی نوێ لە ڕێکخستندا لە پەنا قەوارە و دەستەڵاتی فەرمی ڕێکخستن پێک بێن. ئاژاوە وتێکەڵ پێکەڵی لە ڕێکخستن دا پەرەپێدادەدات. کە هیچ ڕێکخستنێکی سیاسی لە جیهاندا دژبەرانی ناوخۆیی نە پروردە دەکات نە ڕێگایی گەشەشیان پێدەدات. تەنیا ڕێگای کە بۆ بە نێو کەمایەتیەکان هەیە کە لە قەراخ بەرێوەبردنی کاری ڕێکخستنی مافی باسکردنی بینش و فیکری خۆیان هەبێت و بەس نەک کارشکێنی. ئەوەی کە لە حیزبی دێموکرات دا بۆتە باو لە پەنا ناوەندی دەستەلات دەتوانن گرووپ و دەستەی جیاواز هەبن کە حەتتا دژی سیاسەتەکانی حیزب مەوزع بگرەن. ئەوشیوە ڕێکخستنە کە تەنیا وتەنیا کۆمەلێک ئانارشیست پەروەردە دەکات، بۆ بە ڕێوە بردەنی بزوتنەوەی نەتەوەیی کەرسەیەکی بێ کەڵک دەبێت.

5 کۆنگرەی سێزدە وگرفتی هەنووکە

کۆنگرەی سێزدەهەمی حیزبی دێموکرات گۆڕانکاریی قوودرەتی لە ناوەندیی ڕەیبەریی دا بەدەواوە بوو و هەر لەو کاتش دا ئاڵوگۆری لە بەرنامەی سیاسی حیزب پێکهێنا. ئەوەی کە پیوندی بە جێ گۆرکێی دەستەلاتەوە هەیە، دەبی بەڵێین کە دیسان پێکهاتەی ریبەرایتی حیزبی دێموکرات شەکڵێکی لە گوێن سەردەمی کۆنگرەی هەشت بە خۆوە گرت.
لە ماوەی بەینی کۆنگرەی 10 تا 13 دا نەک متمانە هاوبەش ساز نەبوو، بەڵکوو کار گەیشتۆتە جێگایەک کە متمانە بە یەکتری زۆر لە کزی داوە. هەر لە ماوەیەدا لایەنە جۆراوجۆرەکان بەرە بەرە کاریان کردوە لە سەر چەند بەش بوون ونەمانی متمانە بە یەکتری. هەستی ترس لە دەخالەتی هێزەکانی دەرەوەی حیزب دەنگۆیەکی ڕۆژانە بوو، وا وێ دەچوو کە سەربەخۆی سیاسی حیزب کە یەکێک لە گرنگترین دەستکەوتەکانی ئەو حیزبیە لە مەترسێکی تەواو دابوو بێت.

هەل ومەرجی حیزب لە چەند ساڵی ڕابردووو ئێستا دا درووست وەبیر هێنەرەوەی حیزبی دێموکڕات لە ساڵەکانی 60 سەدەی ڕابردوو دایە. لەو سەردەمانیش نفوزوکاریگەری لایەنەکانی دەرەکی لە حیزب دا گەلێک بەرچاو بوو. سەربەخۆی سیاسی حیزب مانایەکی نەبوو. بۆ حەلی گرفتە ناوخۆییەکان ئەندامانی حیزبی پەنایان دەبرد بر ڕێکخستنەکانی دیکە کوردی، ئەوانیش بە بەشی خۆیان کۆنسیەپتی جیاوازیان هەبوو بۆ حەلی گرفتەکە کە نەک یاریدەر نەبوو بۆ گەڕانەوە یەکپارچەی حیزب، بەڵکوو ڕێگایان بۆ لێکترازان خۆشتر و گرفتە ناوخۆییەکانی حیزبی گرژتر دەکردەوە. لە ماوەی چەندین ساڵی ڕابردو دا بە بەردەوامی ئەو پرسیارە هەبووە کە داخوا کێ بەسەر کویە؟ دەنگۆی ئەوە هەبوو، کە هێندێک لایەنی دەرەکی ڕاست وخۆ داوا لە ڕێبەرایەتی و بەدەنەی حیزب دەکەن کە لە کۆنگرە دا دەنگ بە کێ بەدرێت. بۆ مرۆڤەیەک کە لە دەرەوەی حیزبە هەڵسەنگاندنی ڕاستی و دروستی ئەو دەنگ و باسانە زۆرئەستەمە. بەڵام گومان هەرچێک بێت هەبوونی ئەو دەنگ و باسانە دەکرێ هێندێک ڕاستیان تێدا بێت.

بەرتەسکبوونەوە یا خۆ ڕاگرتنی بە تەواویی ئاشکرای چالاکەیەکانی حیزبێک کە ڕێبەریی جووڵانەوەیەکی زیندوو، پڕ لە ئاڵوگۆڕە و خەباتێک توند و تیژیی چەکداریە، هەمیشە دەبێتە هۆی سەرهەڵدانی گرفتە ناوخۆییەکان . بۆ ریکخستێکی سیاسی کە لە هەل و مەرجێکی ئاوا دەوریی لێدراوە، جگە لە ئینفعالی کاری و سازبوونی جەوێکی ناسالم چیدیکەی لێناکەویتەوە. دیارە ڕێبەرایتی حیزبی دێموکرات بەرپرسە لە بە سەرێک داتەپینی تواناکان لە کەمپەکانی ڕێکخستنیدا، بە ڕابردوێکی کە وەک لە سەروەدا باسکرا دەرئەنجامەکەی ئینفعال ولێک وەرەز بوونە.

بەرەبەرە بەشی زۆری تواناکانی حیزب ڕوی لە ناوخۆی کرد (**Introvert organization**). تایبەتمەندی ڕێکخستنی لەو شیوەیە بریتیە لە سازبوونی کەلتووری جەزیرەکان ئەو کەلتوورە ڕێکخستن دابەش دەکات بە چەند جەزیرە دا کە هیچ قازانجێکی هاوبەشییان نامێنێت، ئەرزشی ئیزافی کەڵک وەرگرتن لە توانا هاوبەشەکان بێرەنگ دەبێتەوە. کەس لە فیکری پرد لیدان بۆ گەیشتن بە جەزیرەی دراوسێدا نییە بەڵکوو لە بیری خەراپ کردنی پردەکان دایە. ئاکامی درێژ پێدان بە حەیاتی ڕێکخستنی لە ژێر تائسیر کەلتوورێکی وەها دا، دەبێتە هۆی ویران کردنی قەوارەی ڕێکخستنەکە. سەرجەمی ئەودیاردانە دەستیان داوەتە دەستی یەک بۆ گەیاندنی حیزب بە ئەو وەزعە کە ئێستا تێیدا بە سەر دەبات.

لە ماوەیەک دوای کۆنگرەی سیزدە ڕا کۆیەک لە ئەندامانی حیزب پێیانوایە زوڵمیان لێکراوە و لایان وایە ڕێبەریی هەڵبژێردراویی کۆنگرە خەریکی پێشل کردەنی دیموکراسی ناوخۆین و بێ ڕاڕایی، شک گوومانێان هەیە لە درووستی ڕێبەری کردنی حیزب لە ئێستا دا. هەر لە سەرەتاوە هێرشێکی زۆر توند تیژ دژ بەیەک کە هەتا ڕادەی هێرش بۆ کەسایەتی یەکتری و بریندارکردەنی هەستی یەکتر ڕۆیشت. بڵاوکراوەکان لە دژیی یەکتریی بەشی زۆریان خاوەنی ناوەرۆکێکی سیاسی و فکریی نەبوو، بەڵکوو تەواو هەڵس و کەوتێکی پڕ لە تووڕەیی شەخسی و قین لەزەگی و سووکایەتی بە کەرامەت و کەسایەتی یەکترە. ئەو پێکەوە هەڵنەکردەنە لە چەند هەفتەی ڕابردوودا گەیشتە فازێکی نوێ لە حەیاتی خۆیدا. گرووپێک لە بەرپرسانی ئێستا و ڕابردووی حیزب بە دانی بەیانییەیەک لە ژێر ناوی ئۆپوزسیون ڕایانگەیاند کە گەیشتوونەتە ئاخری خەتی درێژە پێدانی هاوپەیمانی لە سەر بناخەی باڵانسی ئێستا. بەو هەنگاوەی ئۆپوزسیون لە ڕاستی دا ڕێبەرایتی دابەش بووە بە سەر چەند جەزیرەی جودای وەک ، زۆرینە، کەمینە و بێ لایەن- کە لە ڕاستی دا ئەویش بێ لایەن نییە. ئەو سەفبەندییانە لە ڕێبەرایتی دا تەشەنەی کردۆتە ناو ئۆرگانەکانی حیزب، و ڕێکخستنی بە گشتی بە سەر ئەو سێ جەزیرەیەدا دابەش کردووە.

هێڵە سەرەکێیەکانی بەیانییەکەی ئۆپوزسیون بریتین لە:

1. بی متمانەیی بەو بەشە لە ڕێبەرایتی کە ئەوان بە لاینەی دەستەڵاتداری نێو دەبەن؛
2. زایە بوونی مافەکانی ڕێکخستنی لە ئاکامی بە کارهێنانی ناسالمی ئەبزارەکانی ڕێکخستن.
3. دابەشکردنەوەی دەستەڵات. بۆ هێنانە دی ئەو مەبەستەش داوای دانانی میکانیزمێک دەکەن لە قەراخ میکانیزمە هەنووکەیەکانی حیزبی دێموکرات. ئۆپۆزیسیۆن دەخوازی کە لە لایەن زۆرینە ریبەرایتیەوە بناسرێن ولە سەر ئەو بناخەێش دانوستانییان دەگەڵ بکەن. هەموو ئەوانەش لە پێناوی دەستەبەر کردنی هاوتاییەکی نوێ لە ناوەندی دەستەڵاتی حیزب دا.

بەیانییەکە باس لە جیناحبازی دەکات و ئەودیاردەیە بە بناخەی ئەو کێشانە دەزانێت کە بەرۆکی حیزبی گرتووە.

لە ماوەی کۆنگریی دە هەتا ئێستا کۆمەڵێک کێشەی ڕێکخستنی و بۆچوونی دژبەیەکی ناوخۆیی پێکهاتوون، گەشەیان کردوە و ئێستا تەقیونەتەوە. گرفتەکان چارەسەرنەکراون و دیزە بە دەرخۆنە کراوەن. پرسیاریەک ڕەنگە هەمووکەس لە خۆی بکات ئەوەیە کە تۆ بەڵێی کە وەدیهینانی ئەو داخوازییانەی ئۆپۆزسیون گرفتەکانی ناوخۆی حیزب بەشێوەیەکی بنەڕەتی چارەسە بکەن ؟

وولامی ئەو پرسیارە نەخێرە. جێ بە جێکردنی ئەو پێشنیارانە لە ڕاستی دا دەبێتە هۆی درێژەپیدانی گرفتەکە لە فۆرمێکی نوێدا کە بە قازانجی هیچ جیناحێک نابێت ، کاریگەرییەکەی هەر بە قەت توانای حەبێکی موسکین دەبێت بۆ نەخۆشیەکی پر ژان و سەخت. چارەسەرییە ستركتوورییەكان (سازکردنی قودرت لە نێو قودرەت) ،تەجزیەی قودرەت لە هیچ گرفتێکی ریکخستنی دا کاراییان نییە و نەبووە. وەک کورد گووتەنی تەنیا دیزە بەدەرخۆنە کردنی گرفتەکەیە. بۆیە حیزب لە سەرجەمی سێ کووچکەی سیاسەت، کەلتوور و ستروکتووری ڕێکخراوەیی دا پێویستی بە بەخۆداچوونەوە و ڕێگای چارەکان هەیە.

6 سنارێۆکانی چارەسەری

هەروەک پێشتر باسکرا کێشەی هەنووکەی حیزب پیوندی بە رابردووە هەیە، هەوڵدان بۆ لێک هەڵپچڕاندنی ڕابردووی گرفتەکان دەگەڵ گرفتی هەنووکەیی حیزب بەشیک لە کێشەکەیە. کێشە ناوخۆییەکانی حیزبی دیموکرات وەک هەموو قەیرانێکی دیکە، بۆ چارەسەرکردەن دەبن. بەڵام چارەسەرییەکان وەک دەرئەنجامی پرۆسەکان خاوەنی هێزی بزوێنەری تایبەت بە خۆ و میکانیزمی جیاوازەن. لێرەدا گرینگ ئەوەیە، هەموو ئەوانە کە بە شێوەیەک بەشداری ئەو قەیرانەن ،باشتر وایە پرۆسەی چارەسەری وەپێش بخەن و کۆتایی بەو هەل و مەرجەی ئێستا بهێنن. هەل ومەرجی ئێستا دەبێتە هۆی پیک هاتنی Status-quo کە گرفتەکان گرژتر و ئاڵۆزتر دەکات. مەسئلەیەکی گرینگی تر ئەوەیە کە کۆنسێپتی چارەسەرییەکان لە ناوخۆی حیزب ڕا بێت. بۆ چارەسەرکردنی ئەو گرفتانە دو سنارێۆ لە ئارا دان.کە بریتین:

1. پێکەوەمانەوە و هەوڵ بۆ گەیشتن بە بەرژەوەندی هاوبەش؛
2. لێکدابران

6.1 پێکەوەمان

پێکەوەمان وەک سینارێۆیەکی خاوەن شانس بۆ درێژەدانی ژیانی ریکخستنی، پیویستی بە زەمان، لە سەرەخۆی و کاری بەردەوام لە گەل یەکتر هەیە لە ڕادەی ڕیبەرایتی دا بە تایبەتی وهەموو حیزب بە گشتی. هەوڵ بۆ پیکەوەمان بە هێندێک جەراحی بە پەلە ریکخستنی ودڵ ودەروون پاکی چەند پیاو چاکێکی نێو یان دەرەوەی حیزب چارەسەرنابێت. بەڵکوو پێویستە کە بە بریاریەکی بوێرانە بۆ دەست نیشانکردنی هەمووبەشەکانی گرفتەکە و لێکدانەوە دروست و زانستی بە دەرئەنجامی پیوست بگەن و بۆ هەتا هەتایە لە دووپاتە بوونەوەی کێشەکە پێشگیری بکەن. شێوازەکان و کەرسەکان بۆ پیکەوەمانەوە هەروەها بەرهەمەکانیان لێرە دا دێنە بەر باس.

هەنگاوی یەکەم ناسینی گۆرانکاییەکانی دەوران پشت و بە پێی ئەو ناسینە بە کەرەسە و سیاسەتەکانی ڕێکخستنی دا **بچنەوە**، لێرە دا هەنگاو بۆ ئەو ناسینە دێنمە گۆری**.**

جیهانی دەوران پشتی حیزب لە ڕادەبەدەر گۆڕدراوە، لە ناوخۆی ڕۆژهەڵاتی کوردستان کۆمەڵگا پێشکەوتنی بەرچاویی بە خۆوە دیوە، ئەگەر تەنیا ڕادەی سارنشینی و خوێندەواری وەک دو نموونە باس بکەیین بۆمان ڕوون دەبێتەوە کە چۆن بەرەوهەڵسەنگاندنی گرفتەکان بچیین. ڕادەی شارنشینی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان زیادبوونیکی مەزنی بە خۆیەوە دیوە، لە ساڵی 1976 ئەو رادەیە 30%ی دانیشتوانی کوردستان دەگرتەوە، لە 1996 دا ئەورادە گەیشتە 55% لە دانیشتوانی کوردستان. ڕادەی خوێندەوارن لە 47% لە ساڵی 1986 گەیشتۆتە 72% لە 1996 دا.

ئەوانە لە گەڵ گەشەی ژیانی شارستانی و گەشەی ئامرازەکانی ڕاگەیاندن دەبێتە هۆی گۆرانی خواست و نیازی کۆمەڵگا لە بواری پێوندی و ئاڵوگۆڕی زانیاری. هەروەک لە پێشدا باسمان کرد کە رێکخستنەکانی کە بۆ گۆرانی خۆیان گوێ نادەنە، سیگناڵەکانی دەوران پشت تووشی تلیسانەوە دەبن. لە سەر بناخە ئەو ئاڵوگۆرانە پێوێست حیزبی دێموکرات کە لە درێژ خایەن دا:

بە ستراتێژی رێکخستنی دابچێتەوە، مەترسیەکانی درێژدانی ئەو سیاسەتە رێکخستەنیە بناسێت، خاڵە بە هێز و لاوازەکان دەست نیشان بکات. وریفۆرمی پێویست ئەنجام بدات لە سیاسەتی رێکخستنیدا. کۆمەڵگای ئێستا پیوێستی بە رێکخستنی کراوەتر لە پێشووهەیە، هەروەها کادرەکانی رێکخستنیش باشتر وایە کە لە باری زانست و زانیاریەوە دەوڵەمەند بکرێن. ئەوە بەو مانایێە کە سیستمی فێرکردن و بارهێنانی کادرەکانی رێکخستنی لە باری ناوەرۆکەوە بگۆردرێت و چاکسازی تێدا بکرێت. لە سەردەمی نوێدا رێکخستنەکان بۆ دیاری کردنی کادرەکانییان پرۆفیلی تایبەتی دیاری دەکەن کە کادرەکان دەبێ خاوەنی بن. لە گەڵ گرینگ بوونی کەمییەت ، کەیفێتی رێکخستنی ئێستا دیاردەیەکە کە هەموو یەکەیەکی ئابووری و سیاسی کاری لە سەر دەکات. وە هەموو ئەو باسانە بچنە نێو بەدەنەی حیزب و قەراریان لە سەر بدرێت.

هەر لێرە دا زۆر گرینگە کە:

- **بەریوە بردنی بێ ئەولا وئەولای حیزب لە سەر ئەساسی پیرەوی ناوخۆی ئێستای حیزب بەچێتە پێش.**

لە نیو حیزب دا دەبیت چوارچێوەیەک هەبیت بۆ حاوەنەوە و کار کردن، بێجگە لە فاکتەرە ئەخلاقی و ئیحساسییەکان. ئەگر ئەو چوارچێوەیە رعاێت نەکریت نیزامێکی ملوک ئوولتەوایفی ساز دەبێت کە حیزب وەک رێکخەستنێکی سیاسی لە گرێژنەدەبات و رێکخستن دەبێتە ئامرازێکی بێ کەڵک. پێویستە پەیرەوی ناوخۆی حیزب لە سەر بناخەی کارکردی عەمەلی چاوی پێدابخشێندرێتە و لە ئەگەری پێویست بوون دا لە کۆنگرەکانی داهاتوو دابگۆردرێت. هەتا ئەو کات پێویستە کە وەک هەموو لایەک بە پێوانەی پەیرەوی ئێستا هەڵس و کەوت لە گەڵ یەکتر دا بکەن. لە پەنا ئەویش باسی مەنیتق رێکخستنی بێ دەمارگرژی درێژەی پێبدرێت و بە قەراری هاوبەش بگەن.

- **دیاری کردنی سنووری نیوان جیاوازی بووچوون دەگەڵ جیاوازی لە ڤیزیۆندا.**

ئەوە بەو مانایە کە هەر تاکێک دەتوانێت لە حیزب دا خاوەنی بیر و ڕای بێت، بەڵام ئەگر کۆیەک یا خۆ کەسێک کە دەگەڵ ڕوانگە ستراتێژییەکانی حیزب یەک نەگرێتەوە ناکرێ وەک کەماێتی چاوی لێبکرێت، بەڵکوو چاکتر وایە کە لە دەرەوەی حیزبدا بە دوای وەدیهێنانی ئاواتە فیکرییەکانی خۆی بگەرێت. روون کردنەوەی ئەو سنوورانە یاریدەدەر دەبێت لە فۆرمۆلە کردنی ' دێموکراسی ناوخۆ دا. ستراتێژیی و جیهانبینی حیزب دیارە و هەموو لایەک دەبێت لە خەزمەت ئەو ڕیبازە دابەن.

- **پێداچوونەوە بە کەلتووری نێو رێکخستن و دیاری کردنی کەلتووریکی گونجاو وڵامدەر.**

کەلتووری ئێستای حیزب تایبەت بە رێکخستنێکی داخراوە، پێشینەی کار لە حیزبدا، سەر بە گرووپێکی تایبەت بوون، لە ڕوانگەی بەرژەوندی شەخسییەوە گرفتەکان هەڵسەنگاندن، ترس لە خۆ نوێکردنەو هو بێباک بوون دەرحەق بە ئاڵوگۆڕەکانی جیهانی دەورو بەر مشتێک لە خروارێی کەلتووریەکە کە بەری بە گەشەی حیزب گرتووە، کە حیزب دەتوانێ لە درێژی ریفۆرمی قەوارەی دا، کەلتووری هاوەبەشییش دیاری بکرێت و ببێتە ئەساس بۆ هەڵس و کەوت لە گەڵ یەکتر. پێویستە ئەوە وەک باسێکی ناوخۆیی کاری لە سەربکرێت و بەرنامەی بۆ دابندرێت. کەلتووری گرینگترین فاکتەرە بۆ پراکتیزە کردنی ستراتێژی و ستروکتوور.

- **لە بەرژەوندی هاوبەش را بەرەو چارەسەرکردنی گرفتەکان**

ئۆپۆزیسێون لە بەیانییەکەی خۆی دا زۆر یەکلایەنانە و لە ڕوانگەی جیناحی خۆییرا باس لە گرفتەکە دەکات و قامکی تاوان بۆلاێنەکە تر ڕادەکێشێت. پیوێستە کە ئەوان دوبارە بە نیازەکان و رێگا چارەسەرییەکانی دا بچنەوە ، ئەو لایەنە باشتر وایە کە تاویک خۆ لە جێگای زۆرینەی ریبەرایتی دابنێت، بەرژوەندییەکانی ئەوانیش بناسێت و لە بەرژەوەندی هاوبەش بگەڕێت. بەو شێوەیە لە جەهەتی پاراستنی بەرژەوندی هاوبەشدا برەو چارەسەری بچن. ئەگر لە هەر کێشەیەکدا بەرژەوندی هاوبەش

دەست نیشان نەكرێت و نەبێتە ناوەندی حەرەكەت بۆ چارەسەری ، پرۆسە ی كاری هاوبەش و رێكخستنێكی یەكگرتوو سەركەوتوو نابێت.

پاراستنی ئۆتۆریتەی رێبەریی

لە هەر حیزبێک دا كاتێک ئۆتۆریتەی رێبەریی بەگشتی و سكرتێر بچێتە ژێر پرسیار و وەک بەشێک لە تەنگەژەكە چاوەیی لێبكرێت، لە ڕاستی دا گەڕان بە شوێن چارەسەریی دا بە تەواویی چەتوون دەكات و لە درێژخاێن دا شیرازەیی كار و تێكوشانی حیزب بە تەواویی دەخاتە مەترسیەوە. سیاسەتێكی وەها كاریگەری هەمیشەی دەبێت لە سەر تەنزیمی پێوندییەكان. ئەو مۆدێلە بۆحەلی ئیختیلاف دەستی هەموو كەسێک ئاواڵە دەكاتەوە بۆ ئەوەی لە داهاتوودا هەر كات پێی خۆش بوو ئەو ئۆرگانە برێتە ژێر پرسیار و لە ئاكام دا پرۆسەی كاری رێكخستنی تووشی شكست بكات. بردنە ژێر پرسیاری ئۆتۆریتەی سكرتێربە تایبەتی كارێكی وا دەكات كە میكانیزمەكان بۆ چارەسەریی كێشەكان لە نێو خۆی حیزب دا نەبیندرێتەوە و دەست و داوێنی فاكتۆرە دەركێەكان بن بۆ دەرباز بوون لەو قەیرانە. هەر بۆیە باشتر وایە كە هەموولایەنەكان سكرتێر و ئۆتۆریتەكەی بە كار بێنن بۆ چارەسەری گرفتەكە لە ناوخۆڕا. لە هەمان كاتدا سكرێتری گشتی دەبێت بە لە برجاو گرتنی زەوابیتی رێكخستنی ، پاراستنی بەرژەوندی رێكخستنەكە و گوڕوتاو بەخشیین بە پرۆسەی سیاسی، هەموو تێبینیەكان لە برچاو بگرێت و بە هاوكاریی رێبەرایەتی رێگا چارەی گوونجاو بۆ قەیرانەكان بدۆزێتەوە.

نەكەوتنە ژێر كاریگەری لایەنە دەركییەكان

هەموو لایەنە كاریگەرە دەرەكیەكان، خاوەنی بەرژەوندی تایبەتی رێكخستنی خۆیانن. هەڵسوكەوتی ئەوان دەگەڵ هەموو ڕووداوەكانی دەوروبەریان لە سەر بناخەی بەرەوپێش بردن و پاراستنی بەرژەوندیەكانیانە. ڕووداوەكانی سەردەمی كۆنگرەی چوار ، هەڵوێستەكان دەرهەق بە شەری حیزب و كۆمەڵە، جەهەتگیرییەكانی دوای كۆنگرەی هەشت زۆر رێكخستنی سیای، هەر هەمووی ئەوانە نیشاندەری ئەو ڕاستیێن كە هیچ لایەنێک لە سەر بناخەی پاراستنی بەرژەوە - ندییەكانی حیزب دەخالەت ناكات.

لە سەردەمی ئێستا دا دو لاێەنی زۆر بە هێزی دەرەكی كوردستانی هەن كە دەتوانن كاریگەرییان هەبێت لە سەرئەوگرفتە ناوخۆیی حیزب. ئەوانەش بریتین لە یەكێتی نیشتمانی كوردستان و پارتی دێموكراتی كوردستان. یەكێتی نیشتمانی كوردستان هاوپەیمانی سیاسی خۆی لە ڕۆژهەڵاتی كوردستان هەڵبژاردوە و هەموو هەڵس و كەوتێكی دەگەڵ حیزب لە جیهەتی بەهێز كردنی ئەو هاوپەیمانەی خۆییەتی. لە چاردە ساڵی ڕابردوودا‌شدا لە بەرتەسک كردنەوەی مەیدانی هەڵسوورانی حیزبدا كەریگەری بەرچاوییان بووە. ئەو بۆچوونە لە پێوەندیی لە گەڵ پارتیشدا سیدەق دەكات. ئەوانێش بۆ بە هیزكردنی ئاڵترناتیفەكانی حیزب تێكۆشاون. پەشتیوانی پارتی لە تاقمی حەوت كەسی نموونەیەكی بەرچاوی ئەو هەڵوێستەیە. ئەوانێش هاوپەیمانانی خۆیان لە دەرەوەی حیزبی دیموكرات دا دیوەتەوە. گەڕان بە دوای هێزی دەرەكی بۆ چارەسەری گرفتە ناوخۆییەكان، كێشەكان ئاڵۆزتر دەكات. هەر بۆیە هەموو لایەنەكان دەبێت ڕۆڵ و كارگێریی هێزە دەرەكەیەكان بەربەست بكەن یا بەلانی كەم مینمالیزەی بكە.

هەڵسووڕاوتر كردنی رێكخستن

پێویستە لە حیزب دا بایەخی هەرچی زیاتر بەدەریت بە كاری نەزەریی و زانستی لە جیهەتی خوڵقاندنی میكانیزمی جۆراوجۆر بۆ پراكتیزەكردنی بەرنامەی سیاسی حیزب و وەدیهێنانی ئامانجە سەرەكییەكان. بەرنامە سیاسی حیزب خاوەنی پۆتانسێلێكی باشە كە بۆ وەدیهێنانی هەر لە ئێستا ڕا دەكرێ هەنگاوی بە كردەوەی بۆ هەڵبێنەوە، و پێش پێكهاتنی ئاڵووگۆڕكانی ناو ئێران كاریان لە سەر بكات و بییان خۆڵقێنێت. كاركردن لە سەر ئەو میكانیزمانە هیمەتی هەمە لایەنەی دەوێت و لە ئەگەری جێ بە جێ كردنیدا نە كەس لە حیزب دا بێكاردەمێنێت، بەڵكوولە باری كادرەوە كەمیش دێنێت.

هەنگاوی ئاوا هەل دە رەخسێنێت بۆ گۆڕانكاری لە كەلتووری رێكخستن دا و یارمەتیدەر دەبێت لە هاتنە دەر لە جەغزی كەلتووری دەرونگەرایانە و بەستراو(Interovert) بەرەو خۆ خوێندنەوە لە دەرەوە ڕا (Extravert). كار كردن بۆ ئەو

مەبەستە سەتح و ناوەرۆکی باسەکان لە ناو حیزب دا دەگۆرێت. لە جیاتی باس لە سەر مەوقعییەتی رێکخستنی ئەفراد باسەکە دەگاتە سەتحی مەوقعییەتی حیزب لە پرۆسە سیاسیەکان دا. بۆ ئەو مەبەستەش دەکرێت لە هەموو تواناکانی ناوخۆ کەڵک وەر بگیرێت . ئەوە پارمەتیدەر دەبێت بۆ باشکردنی کەیفیەتی رێکخستن و پیوانەی تایبەتمەندی شەخسی بۆ بە دەستەڵات گەیشتن جێگای خۆی دەدات بە کەیفییەتی شەخسی بۆ رابەری کردن. پێویستە کە رێبەڕایێتی لە دانانی بەرنامەی کاری دیارکراو و زەمان بەندی کراودا بە ئەهدافگەلێکی قابیلی پێوان وەک دەستووری تەشکیلاتی کاری بۆ بکات و راپۆرتی چوونە پێشی کارەکان بداتەوە بە پلێنۆمی حیزب.

6.2 لێک داپڕان

- **نەمانی بەرژەوندی هاوبەش**

سەرەتا هەموو لێک داپڕانێک لە رێکخستنەکان دا دەگەرێتەوە بۆ تێکچوونی باڵانس. هەتا قەیرانەکان زیاتر درێژە پەیدابکەن باڵانسەکە زیاتر تێکدەچێت. لە رێکخستنە سیاسیەکاندا بۆچوونی سیاسی جیاوازە کە بالانسە ناوخۆیێەکان دووچاری گرفت دەکات. لە مەڕ کێشەی ئێستای حیزب دا هەر دولایەن لە سەر داهاتوویی سیاسی وڵاتە هاودەنگن. بەڵام قەوارەو دابەشکردەنی قودرەت کە لە ڕوانگەی لایەنیک دا کەوتۆتە مەترسییەوە، کە لایەنی روحی بێ متمانەیی پیوە زیاد بووە. درێژەدانی کێشەکە دەبێتە هۆی لێک هەڵبرانی بەررژەوەندییەکان و نەمانی بەرژەوندی هاوبەش.

- **دوو رێکخستنی وەک یەک**

کاتێک کە بەرژەوەندیە شەخسی و جناحێیەکان بە سەر بەرژەوەندی گشتی رێکخستنی دا زاڵ دەبێت، لیکداپڕان دەێتە کایەوە. ئاکامی ئە لێکترازان و ڕاسانە دەبێتە هۆی سازبوونی دوو رێکخستنی وەک یەک کە یەک ئامانجی سیاسییان هەیە، بەڵام دو رێکخستنی جودان. ئەوە دەبیتە هۆی دابەش بوونی تواناکان و هەروەها ئینفعال و بێ متمانەیی کۆمەڵگا.

- **بە هیز بوونی ئاڵتڕناتیفەکان**

جیا لە ئینفعال و بێ متمانەی کۆمەڵگا، لایەنەکانی لێک دابەڕاویش لاواز دەبن و هەلی باشتر دەڕخسێت بۆ ڕیکخستنەکانی تر کە گیرۆدەی ئەو نەخۆشی نەبوون خۆیان بە هێزکەن.

- **سەرهەڵدانەوەی دووبارەی کێشەکان**

گرفتەکانی لە و چەشنە تایبەت بە ئەو کەسانە و رێکخستنانەیە کە لە ئاکامی دەردۆنگی دا، هەموو کات لە ڕوانگەی ' تئۆری تەوتئە '(complo theory) ڕا چاو لە دەوروبر دەکەن. هەرئەوە دەبێتە هۆی کە لە دوای جودابوونەوەش لە رێکخستنێکی دیکەشدا بە چاوێکی گومانەوە بڕوانێتە هاوکارانی. سەرئەنجام لە نێو رێکخستنەکە دا هەموو دیاردە ناحەزەکان لە فۆرمی جیاواز درێژە بە ژێان دەدەن. کە دەبێتە هۆی قەیرانگەلێکی تری لەگوێن ئەوەی ئەورۆ.

لە کوتایدا دەبینین کە بەشێک لە ریشەی گرفتەکانی ئێستای حیزب لە رابردو دایە، و پێویستی بە پیداچوونەوە هەیە. گرفتەکان بە تەقسیمی دوبارەی قودرەت ولادان لە قەراراتی ئێستای حیزب ناگاتە جارەسەری و باشتر وایە بە لەسەرەخۆی و هەماهەنگی بە سیاسەت ، ستروکتور و کەلتووری ریکخستنی دا بچنەوە و لە سەر ئەو بناخە نویە ڕا چارەسەریەکان دیاری بکرێن و ببن بە قەرارتی حیزبی.
هەروەها حیزب پێویستە لە شیوازی دەرونگەرایی بێتە دەر، ئەو شیوازە دەگەڵ میسێۆنی حیزب کە بریتیە لە رابەری کردنی جوڵانەوەی نەتەوەیی یەک ناگرێتەوە. هەر ئێستا دونیایەک پرسێار هەن لە هەموو بوارێک دا کە حیزب دەبێ جوابدەرەوەیان بێت، ئەگر بێت کێبەرکیەکە بگاتە حاندی گەڕان بەدوای ئەوانە دا کە باشترین جوابێان پێیە بۆ ئەو هەموو پرسێارە ، ئەوکاتە کە رێکخستن گەشە دەکات و ئیحساس جێگا بۆ مەنتیق چۆل دەکات. پێویستە کە رێبەرایێتی حیزب هەموو ئەو باسانە بەرێتە نێو حیزب لە کۆر و کۆبوونەوەکاندا بیبانهێنتە گۆر، ئاکامەکەی ببێتە پەیدا کردنی مانیفێستێکی نوێ کە هەمە لایەنە بێت و لە گۆنگرەی داهاتوو دا ببێت بە ماڵ بۆ حیزب. ئەو نوێ کارییە کاری نەسلێکی نوێیە کە هیچ بەشیکی لە گرفتی ئەورۆ دا نییە.

سەلاح ئەدیین مەجیدپوور

نەسلی ئێستا دەبێت بە ئایندەنگەرێوە و زۆر بە پەلە ئەو نەسلە ئامادە بکات و راوێژکارییان بێت لە داهاتوو دا. بزوتنەوەی نەتەوەی پێویستی بە رێکخستنێکی بە هێز، پر ئینرژی، زیندو و ئایندە نگرە کە بتوانێت جوڵانەوەی نەتەوەی بە سەرکەوتن بگەێنێت. رێکخستنێک بەو تایبەتمەندیانەوە گرفتی ناوخۆی ناناسێت و فورسەتی ئەوشی نییە کە سازییان بکات .

بە ئاواتی ئەوە کە حیزبی دێمۆکرات بە کەڵک وەرگرتن لە هەموو تواناکانی حیزبی و کۆمەڵگای کوردی بە سەر ئەو گرفتە دا سەرکەوێت. ئێمەی دەرەوەی حیزبیش بە چاوکراوەیی دوور لە ئیحساسات یارمەتیدەریێان بین لەو پرۆسە پر گرێ و گۆلە دا.

* بیانیەی حزب دمکرات کردستان ایران (رهبری انقلابی) 1-1-1367